

Vervalsing en authenticiteit Een filosofische benadering

dr. Rob van Gerwen
Departement Wijsbegeerte
Universiteit Utrecht

Fake! Bedrog, ijdelheid & hebzucht
Nijmegen, 14 december 2012

Website

<http://www.phil.uu.nl/~rob/>

Inhoudsopgave

1 Inleiding	1
1.1 Subjectieve eigenschappen	3
2 Kunst	5
3 Samenvatting	8
4 Genoemde literatuur	8

1 Inleiding

These

- Vervalsing maakt iets onbereikbaar: de authenticiteit van de kunstenaar

Het Otsuka Museum (Tokushima, Japan)

- Otsuka Museum toont alleen kopieën
 - Zo hoeven Aziaten niet te reizen voor Westerse meesterwerken
- Men mag de werken aanraken
 - De “schilderijen” zijn geëmailleerd
- Wat valt er aan te raken?

Dit probleem ...

- ... zien we ook in *Van Gogh, My Dream Exhibition* (B.v.Berlage, tot 19-5-2013)
 - De suggestie dat het louter om de afbeelding gaat
 - En dat we kunnen weten wat Van Gogh zag ...
- ... getuigt van minachting voor mens en kunst
- Is een reproductie even goed als een origineel?

1. Vervalsing

Onzichtbare Vervalsing

(Eerste probleem)

- Volgens Alfred [Lessing, 1965] kan de esthetica het verschil niet uitleggen
 - ... tussen een origineel en een niet van echt te onderscheiden vervalsing
- Immers: je ziet het verschil niet als je gewoon kijkt
 - Alleen snobs menen dat er verschil is
 - De werken zijn artistiek even veel waard
- Maar wat is gewoon kijken? (Een onschuldig oog?)

Een voorbeeld

- In het Rijksmuseum hangt een mooie Rembrandt
- Je bekijkt het rustig
 - Je ziet hoe gevoelig het model is afgebeeld
 - Hoe de verf je ogen streelt (je herkent de stijl van Rembrandt)
 - Hoe de verf je ogen stuurt
- Je ervaart hoe Rembrandt streep-voor-streep het doek schilderde
 - Je gaat ervan uit dat hij het maakte

De tweede Rembrandt

- Dan hangt een suppoost een tweede exemplaar ernaast
 - Onzekerheid: misschien heb je van de vervalsing staan genieten?
 - * Het einde van je esthetische ervaring
 - Je zoekt nu de verschillen
 - * Een andere kijkhouding
 - Je ziet de schilder niet meer in het doek
- Natuurlijk is dat esthetisch relevant (tegen Lessing)
- De esthetica legt uit wat er fout is aan een vervalsing

Wat is er dan fout aan een vervalsing?

- Bij een vervalsing, hoe “perfect” ook
 - Is iedere verfstreek met een andere intentie gezet
 - Dan die van de oorspronkelijke schilder
- Rembrandt kon als het ware niet liegen: hij *maakte* het werk
 - (Vergeet de werkplaats, omwille van het argument)
- Bij het origineel zien we Rembrandt schilderen (vrij naar [Wollheim, Pictorial Style])

1.1 Subjectieve eigenschappen

Maar ...

- *Zien* we het ook echt?
 - U denkt misschien: zien is lichtgolven, via de retina, in de hersenen verwerken
 - Voor deze causale opvatting van waarneming bestaan er alleen objectieve eigenschappen
- Maar u kijkt en u ziet, niet uw hersenen

Een blik beschrijven

- Probeer eens objectief een blik te beschrijven
 - De blik die u en ik nu uitwisselen
- Is een blikwisseling objectief of subjectief?
 - De subjectieve uitwisseling is erg subtiel
- “Kijk naar een gezicht—wat belangrijk is is zijn expressie—niet zijn kleur, afmeting, etc.” [Wittgenstein, *Aesthetics*, 30:3]

Subjectieve eigenschappen

- Het gaat om subjectieve eigenschappen
 - Eigenschappen die je kunt waarnemen
- ... waar je gepast op gewezen kunt worden
- ... maar ook ongepast:

[V] Peter Green: “Need your love so bad” (2’)

- Is de zanger met zijn hoofd bij de liefde waar hij zo naar zegt te verlangen?

Geldt ook voor vervalst vergroten van een corpus

- Han van Meegerens *Emmausgangers* (Zie fig. 1).
- Vraagt ons te kijken alsof Vermeer het schilderde
 - Wijst verkeerd

Figuur 1: Van Meegeren: “De Emmausgangers”

Een maf voorbeeld

(Ter illustratie van mijn subjectief esthetisch realisme)

- Stel, we laten iemand geloven dat Picasso
- met zijn eigen kubistische oeuvre . . .
 - We kijken samen rustig naar een uitgebreide tentoonstelling van Picasso
- . . . op late leeftijd de “Broadway Boogie Woogie” schilderde
 - (U weet wel, dat late werk van Mondriaan, dat prima past in Mondriaans oeuvre)
- Men zal dan dingen in dat werk zien; en men zal het oeuvre van Picasso anders gaan zien
- Maar uiteraard ziet men dan dingen die er niet zijn: op grond van het feit dat men ongepast gewezen is

Het gaat *niet* om de objectieve eigenschappen

(Hoewel we via de objectieve eigenschappen de vervalsing bewijzen)

- Zo van: als we de meeste objectieve eigenschappen hebben, komen de subjectieve vanzelf
 - Vervalsing kan objectief aangetoond worden
 - Authenticiteit niet!
- Vervalsing gaat om *de gewaarwording van het publiek*
 - Het is dus een *esthetisch* probleem
- “*in de kunst [is] alles authentiek wat maakt dat het publiek de kunstenaar in het werk waarneemt.*”

Verschillende authenticiteiten

- De authenticiteit van een mens en van een kunstwerk
- Zijn subtiel en kwetsbaar
- Het is eerder een aanwijzing voor het grootse belang van kunst
- Ze moeten centraal staan in een uitleg van vervalsing

(a) Het schilderij (...)

(b) Kleurenimpressie van de originele kleuren van De slaapkamer zoals ze mogelijk zijn geweest toen Van Gogh het schilderij maakte.

Figuur 2: Vincent van Gogh: Slaapkamer in Arles (<http://www.vangoghmuseum.nl/>)

2. Restauratie

Cosmetische chirurgie en restauratie

- Een verbrand gelaat herstellen lukt niet echt
 - maar tenminste zit de persoon er nog achter
 - Die kan het nieuwe gelaat heroveren op zijn omgeving / spiegelbeeld
- Een kunstwerk moet het echter louter van zijn oppervlak hebben

2 Kunst

Echtheid

- ... levert een historische sensatie
 - Bij een relikwie: je staat oog in oog met de heilige (als het ware)
 - In Auschwitz: je staat oog in oog met de omstandigheden
- Als (je weet dat) het een vervalsing is
 - Een keurig nagemaakt bot ...
 - Dan is de historische sensatie voorbij

De paradox van restauratie

(Tweede probleem)

- Restauratie kan noodzakelijk zijn ...
 - We willen zien hoe de schilder zelf de verf op het doek smeerde
- ... maar spreekt zichzelf tegen
 - men voegt opnieuw iets toe
 - Welke overwegingen zijn hierbij beslissend?

(a) Detail van voeteind, voor restauratie

(b) Detail van voeteind, na restauratie

Figuur 3: Vincent van Gogh: Slaapkamer in Arles (Detail van voeteind)

(a) Embroidery

(b) Plug Ins

(c) Roken is ...

Figuur 4: Rob Scholte

3. De Kunstenaar

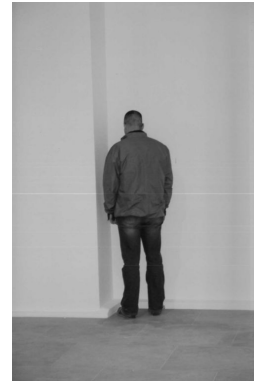
Is de kunstenaar altijd waarneembaar?

(Derde probleem)

- Actuele kunst?
 - Rob Scholte (fig. 4)
 - * Verzet zich tegen beeldrecht; Laat schilderijen in atelier schilderen
 - * Zijn “stijl”: bestaande beelden mobiliseren
 - Installatie-kunst, of Santiago Sierra? (fig. 5)
 - Warhol's Pop Art, of Mike Bidlo's appropriationisme (fig. 6b)
- Krijgt “vervalsing” hier een andere betekenis?

(a) Group of Persons Facing the Wall

(b) Person Facing Into a Corner

Figuur 5: Santiago Sierra: “Group of Persons Facing the Wall and Person Facing Into a Corner”, 2002

(a) Andy Warhol: “Brillo Boxes”

(b) Mike Bidlo: “Bidlo, Not Warhol”

Figuur 6: (Brillo dozen als kunst) als kunst

3 Samenvatting

Wat authenticiteit is

1. Externalisme: authenticiteit wordt door derden waargenomen
2. Artistieke authenticiteit is als menselijke authenticiteit
 - Even kwetsbaar en even belangrijk
3. Subjectief Realisme: “in de kunst [is] alles authentiek wat maakt dat het publiek de kunstenaar in het werk waarneemt.”
4. Vervalsing beschaamt het vertrouwen dat centraal staat in de kunstpraktijk

4 Genoemde literatuur

Referenties

- [Lessing, 1965] Lessing, Alfred. 1965. “What is Wrong with a Forgery?” *Journal of Aesthetics and Art Criticism* 23 (4): 461–471 5
- [Wittgenstein, Aesthetics] Wittgenstein, Ludwig. *Lectures & Conversations on Aesthetics, Psychology and Religious Belief*. Edited by Cyril Barrett. Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1938-1946. 10
- [Wollheim, Pictorial Style] Wollheim, Richard. 1993. “Pictorial Style: Two Views.” *The Mind and its Depths*, 171–184 Cambridge (Mass.), London (England): Harvard University Press. 8